ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЗДІЙСНЕННЯ НА МОНІТОРИНГОВІЙ ОСНОВІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ МАЛОГО МІСТА

С.М.БУКРЕЄВА, І.А.САМОЙЛОВА

Україна, Запорізька обл., м.Енергодар, Науково-методичний центр управління освіти

Метою діяльності методичного кабінету (центру), відповідно до Положення, є «науково-методичне забезпечення системи загальної середньої та дошкільної освіти, організація науково-методичної роботи, підвищення кваліфікації, професійного рівня педагогічних працівників… і розвиток їхньої творчості». Останні роки в зв’язку з запровадженням ідеї гуманізації суб’єкт - суб’єктних відносин в педагогіці мова йде частіше не про «науково-методичне забезпечення», а про «науково-методичний супровід» системи освіти. Супровід сучасні вчені трактують як процес спільної діяльності супроводжуючих і супроводжуваних, що протікає протягом достатньо довгого часу, характеризується доведенням діяльності до результату при ведучій при цьому ролі супроводжуючих. Використання ідей концепції зворотних зв'язків в управлінні педагогічними системами дозволяє зробити висновок про те, що вміст науково-методичного супроводу полягає у переведенні зовнішніх зворотних зв'язків суб'єктів супроводу у внутрішні зворотні зв'язки супроводжуваних; у розвитку в останніх умінь рефлексії шляхом їх вчення способам самоконтролю і самооцінки діяльності по реалізації завдань, поставлених органом управління освітою, і її результатів.

Ефективне здійснення науково-методичного супроводу є можливим за умови його якісного інформаційного забезпечення, яке дозволяє оперативно проводити ситуаційну оцінку для якісного прогнозування розвитку системи освіти та її складових, планування, своєчасного корегування діючих планів. Освітянська практика двох останніх десятиріч підтверджує, що моніторингові дослідження є одним з найважливіших елементів системи інформаційного забезпечення.

Постановка проблеми. Вже п’ятий рік Науково-методичний центр управління освіти Енергодарської міської ради працює в умовах реалізації Програми розвитку системи освіти міста Енергодар на 2009-2015 роки, якою започатковано комплексний освітній моніторинг. Відповідно до Програми розвитку системно, з чітко визначеною періодичністю відстежується динаміка змін щодо ресурсів, умов, процесу та

результатів освітньої діяльності, що дозволяє організовувати науково-методичний супровід діяльності закладів освіти міста на діагностичній основі.

Проте, практичне здійснення науково-методичного супроводу вимагає чіткого визначення функцій супроводжуючих та супроводжуваних на кожному етапі взаємодії, побудову цього процесу відповідно до потреб соціокультурного середовища та запитів педагогів.

Мета статті – представити функціональну модель здійснення науково-методичного супроводу діяльності закладів освіти на моніторинговій основі, яку реалізовано в межах системи освіти малого міста.

Розроблена Науково-методичним центром функціональна модель науково-методичного супроводу діяльності закладів освіти на моніторинговій основі ґрунтується на сукупності наукових підходів (стратегічного, системного, інформаційно-функціонального, рефлексивного) та принципів.

Інформаційною базою, на основі якої будується стратегія і тактика, формується зміст науково-методичного супроводу діяльності закладів освіти є моніторингові дослідження міського рівня. Напрямки моніторингових досліджень визначаються виходячи з завдань, які сформульовані в нормативно-правових актах Міністерства освіти і науки, регіональних органів управління освітою. Затвердженням Програми розвитку системи освіти міста Енергодара на 2009-2015рр. управління освіти Енергодарської міської ради ініціювало проведення комплексу моніторингових досліджень за такими напрямками:

- ресурсне забезпечення та умови функціонування освітньої сфери: (кадрове, матеріально-технічне, фінансове, науково-методичне забезпечення);
- освітні процеси (якість виховного процесу; стан здоров'я учнів (дітей), професійна компетентність педагогів);
- освітні результати (якість навчальних досягнень учнів, результати участі у всеукраїнських учнівських олімпіадах з базових дисциплін, зовнішньому незалежному оцінюванні, результативність виховного процесу тощо).

Дослідження, які передбачені Програмою розвитку освіти міста, здійснюються з певною періодичністю. Наприклад, рівень науково-методичного забезпечення освітнього процесу в навчальних закладах міста вивчається один раз на три роки; моніторинг кадрового забезпечення, якості навчальних досягнень учнів проводяться щорічно; професійної компетентності педагогів – один раз на раз на три роки; матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу – кожні два роки й т. і.

Щорічно відбувається моніторинг важливої складової діяльності системи освіти міста – результативності роботи за Програмою роботи над єдиною науково-методичною проблемною темою педагогічних працівників міста Енергодара «Формування в учнів та дітей дошкільного віку мотивації до навчальної діяльності та саморозвитку в контексті компетентнісного підходу до навчально-виховного процесу» на 2010 - 2015 рр. Крім досліджень, які проводяться за перспективними планами роботи, Науково-методичний центр вивчає проблемні питання, що виникли в процесі взаємодії з батьківською громадськістю, стали відповіддю на виклики сьогодення: наступність мовного навчання при переході з дошкільного закладу до початкової школи; потреби навчальних закладів у здоров'язберігаючих технологіях тощо.

При моделюванні науково-методичного супроводу діяльності закладів на моніторинговій основі особливу увагу було приділено чіткому визначенню функцій супроводжуючих (Науково-методичний центр) та супроводжуваних (заклади освіти) на кожному етапі взаємодії (рис.1).

Починається моніторингове дослідження із розробки програми, в якій чітко визначено його мету і завдання, об'єкт та предмет, індикатори (показники), за якими здійснюватиметься оцінювання. Відповідно до поставлених завдань і визначених показників обираються методи збору даних та їх опрацювання, створюється інструментарій (анкети, тести, алгоритми, кваліметричні моделі, форми для узагальнення певної статистичної інформації, результатів дослідження в цілому). При визначенні параметрів, за якими відбуватиметься дослідження, ми виходимо з певних принципів, що стосуються інформаційної складової та забезпечують ефективність моніторингових досліджень (за В. Н. Лексіним): об'єктивність і достатність вихідної інформації; порівняльний характер оцінок; багатокритеріальний характер оцінки; відбір мінімального числа необхідних і достатніх критеріїв; залучення супутньої інформації [7, с.72].

Складовою програми є план заходів з чітким визначенням кола учасників дослідження, строків, форм пред'явлення інформації, вимогами щодо технології проведення дослідження. Такий підхід до організації моніторингового дослідження дозволяє переконати його учасників в об'єктивності, прозорості дослідження. Мотивуючим фактором є також визначення очікуваних результатів як для управління освіти, Науково-методичного центру, так і для навчальних закладів, працівники яких беруть участь у дослідженні.

Як правило, план заходів передбачає проведення інструктажів або інструктивно-методичних нарад, індивідуальних і групових консультацій з координаторами дослідження в навчальних закладах, певними категоріями учасників. Проведення цих заходів має на меті не тільки чітке виконання вимог до проведення дослідження, що сприятиме отриманню об'єктивних результатів, але й оволодіння учасниками навчально-виховного процесу технологіями оцінювання в освіті, розвиток рефлексивних вмінь, мотивування до інноваційної діяльності.

За допомогою наданого Науково-методичним центром інструментарію в закладах освіти проводиться збір та узагальнення інформації, яка надається до НМЦ у вигляді таблиць, діаграм, що дозволяє унаочнити результати моніторингу, відбувається первинний аналіз отриманих даних.

В свою чергу методисти Науково-методичного центру проводять узагальнення інформації в межах системи освіти міста, її кількісну та якісну інтерпретацію. Це відбувається у формі аналітичного звіту або довідки. Все частіше при кількісному опрацюванні даних використовуються статистичні методики та характеристики (середнє арифметичне значення, мода і медіана, коефіцієнт кореляції тощо). Це дозволяє виявити динаміку змін, позитивні та негативні тенденції певного процесу, явища, визначити фактори, які здійснюють вплив, та ступінь цього впливу. На основі проведеного аналізу методисти розробляють рекомендації щодо проведення організаційних, методичних заходів, спрямованих на подолання негативних тенденцій та підтримку позитивних.

Оголошення (в певних межах) отриманої під час моніторингового дослідження інформації, аналітичних матеріалів сприяє визначенню потреб і формуванню запитів педагогічної громадськості щодо науково-методичного забезпечення діяльності закладів. З одного боку, на підставі отриманих даних керівництво НМЦ, методисти роблять висновок про напрямки, окремі характеристики навчально-виховного процесу, методичної роботи, професійної компетентності управлінців та педагогів, які потребують особливої уваги, вдосконалення. З іншого боку, управлінці, педагоги навчальних закладів формують власний запит щодо отримання інформації, оволодіння технологіями, прийомами та методами педагогічної діяльності. Так у співпраці супроводжуваного та супроводжуючого суб'єктів здійснюється подальше перспективне та поточне планування, вносяться корективи у діючі плани роботи методичних структур, окремих методистів. Оперативною формою реагування на запит педагогів стало створення при Науково-методичному центрі консультаційного пункту, в межах

якого надаються індивідуальні та групові консультації з актуальних для педагогічної громадськості питань.

Вважаємо, що створена модель відповідає загальним принципам проведення моніторингу соціальних і складних систем (за О.М. Майоровим): цілісність (комплексність); безперервність; оперативність; пріоритет управління; відповідності (цілей моніторингу засобам його організації); прогностичність (націленість на прогноз); несуперечність (валідизація здоровим глуздом) [8, с.21].

Проведення моніторингових досліджень на міському рівні представляє цінність не тільки тому, що отримані результати слугують необхідною інформаційною базою для прийняття відповідних управлінських рішень. Методологія проведення моніторингових досліджень, як правило, віддзеркалює зміни, які відбуваються в педагогічній науці, системі освіти на державному рівні. Тому, на думку вітчизняних вчених, моніторинг поряд з функцією підзвітності та прийняття рішень виконує інформаційно-просвітницьку функцію.

Висновок. Досвід п’яти років роботи Науково-методичного центру в умовах модернізації стратегії та змісту освіти (2009-2013рр.) дозволяє стверджувати, що ефективність науково-методичної роботи залежить від налагодження системного, науково обґрунтованого, орієнтованого на педагогічну практику спостереження за діяльністю освітньої системи. Тому головна мета роботи Науково-методичного центру, яка визначена в нормативних документах як «науково-методичне забезпечення системи освіти», трансформується в сучасних умовах в «забезпечення науково-методичного супроводу», що ми розуміємо як технологія безперервної професійної взаємодії суб’єктів педагогічної діяльності з метою розробки, обґрунтування, апробації, практичного запровадження інноваційних підходів щодо рішення актуальних проблем в освіті, і в першу чергу – проблеми підвищення якості освіти.

Моніторингові дослідження, які вже проведено, дозволили підвищити обґрунтованість планів науково-методичної роботи Науково-методичного центру, закладів освіти, міських та шкільних методичних об’єднань, забезпечити спрямованість науково-методичної роботи на вирішення проблемних питань навчально-виховного процесу, зокрема проблеми підвищення якості освіти, задоволення потреби педагогів у вдосконаленні певних складових професійної компетентності, надання практичної адресної дороги тощо.

Функціональна модель здійснення науково-методичного супроводу діяльності закладів освіти на моніторинговій основі в умовах малого міста

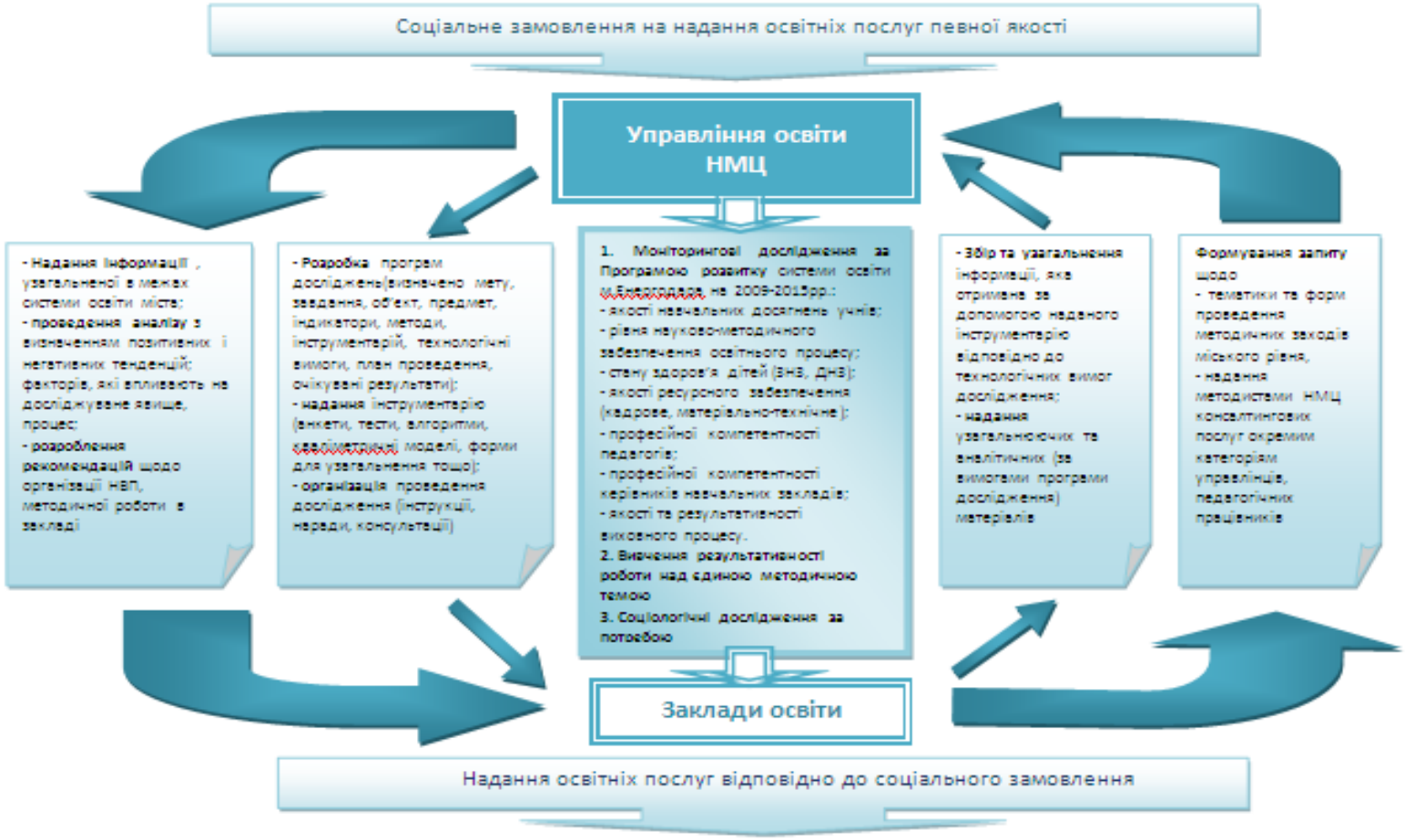

Рис.1

Література:

1. Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр) (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.12.2008 №1119). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1239-08. – назва з екрана.
2. Програма розвитку системи освіти міста Енергодара на 2009-2015 роки. Затверджена рішенням Енергодарської міської ради від 23.04.2009 року №36.
3. Архипова С.П. Якість освіти у контексті вимог сучасності. [Електронний ресурс]. // Вісті Черкаського університету. – № 135 – с.11-14. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Vchu/N135/N135p011-014.pdf. – назва з екрана.
4. Єльникова Г.В. Основи адаптивного управління: тексти лекцій / Г.В.Єльнікова. – Харків: Основа, 2004.–128 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип.3 (15)).
5. Єльникова Г.В. Рябова З.В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kafmo.kiev.ua/docs/article_elnikova_riabova_01.pdf. – назва з екрана.
6. Єрмола А.М. Технологія моніторингу якості освіти / А.М.Єрмола. (Портфоліо управліня освіти Київської районної ради м.Харкова). Навчально-методичний посібник. – Х.: Курсор, 2008. – 173с.
7. Лексин В.Н. О формировании государственной системы мониторинга социально-экономической, национально-этнической и политической ситуации в регионах российской федерации [Електронний ресурс]. / В. Н. Лексин, В. Е. Селиверстов, А. Н. Швецов // Аналитические материалы, подготовленные западноевропейскими и российскими экспертами по проекту Тасис «Региональная политика, направленная на сокращение социально-экономической и правовой асимметрии». - М., 2000. – С.70-83. — Режим доступу: http://www.ieie.nsc.ru/. – назва з екрана.
8. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании: Изд. 3-е, испр. и доп. / А.Н. Майоров– М.: Интеллект-Центр, 2005 – 424с.